

ІСТОРІЯ РЕЛІГІЇ І ЦЕРКВИ

УДК 94 (477.83/86) “XX”

ІДЕЯ ПАТРІАРХАТУ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В ІСТОРІОГРАФІЇ

Ігор ПИЛИПІВ

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра історії України і методики викладання історії,
вул. Шевченка, 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна
DOI: 10.15330/gal.36.165-174
e-mail: ipylypiv@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7569-069X*

Питання патріархату для Української Греко-католицької церкви має надзвичайно велике значення як в теологічному, політичному та націє об'єднуючому значенні. В роботі поставлена мета охарактеризувати найбільш значущі публікації з історії патріархального руху для УГКЦ. Зроблено аналіз історіографічних досліджень ідеї патріархату в XX столітті. Розглянуто історіографічні аспекти діяльності греко-католицьких митрополитів Андрея Шептицького та Йосифа Сліпого в розбудові та проголошенні патріархату

Розкрито значення виступу митрополита Й. Сліпого на Другому Ватиканському Соборі з вимогою надання патріархату для української церкви. Аналізуючи численні публікації на підтримку патріархату серед українців діаспори, показана роль журналу “Патріархат” у якому систематично публікувалися статті про діяльність митрополита Й. Сліпого в налагодженні церковно життя українців діаспори та активній пропаганді патріархату. Зазначається, що боротьба за патріарх сприяла консолідації та об'єднанню українців в США, Канаді, Європі та Австралії.

Зроблено аналіз сучасних наукових досліджень у яких розкриваються питання надання статусу патріархії УГКЦ. Зазначається, що в період сучасної російсько-української війни, коли українське суспільство розірвало з російською мовою, культурою та церквою, потрібно підтримка суспільства та уряду з вимогою до Ватикану для набуття юридичного статусу патріархату для УГКЦ, яка де факто уже його має. Така ситуація буде сприяти появі нових наукових досліджень.

Ключові слова: *Українська греко-католицька церква (далі: УГКЦ), патріархат УГКЦ; українська діаспора; історіографія патріархального руху, Й. Сліпий, А. Шептицький, II Ватиканський собор; патріархальний рух.*

Питання патріархату для українських церков протягом багатьох десятиріч років хвилює українців як в Україні, так і в діаспорі. Цей рух має важливі не тільки релігійні, політичні, суспільні та націотворчі аспекти, але став для великої кількості прошарків українського суспільства прикладом жертвності та патріотизму. Рух за патріархат сприяв написанню великої кількості різного роду наукових та псевдонаукових публікацій як серед його прихильників, так і критиків.

Метою дослідження є аналіз публікацій з історії прагнення єпископату, церковного кліру та українських греко-католиків до офіційного визнання Ватиканом статусу патріархату для Української греко-католицької церкви.

Методологія дослідження базується на принципах історизму, науковості, просопографічних методів дослідження, порівняльного аналізу та авторської об'єктивності.

Історіографія дослідження руху за Патріархат Української Греко-католицької церкви має значний доробок різноманітних за жанром статей та монографій. В той-же час більшість досліджень опубліковані не у наукових виданнях, а у засобах масової інформації через інтерв'ю та публікації в періодичній пресі. За специфікою публікації можна поділити на кілька груп. Перша група становить в основному богословські праці митрополитів, єпископів та греко-католицького духовенства. Другу групу становлять публікації українських дослідників в діаспорі

та Україні. Третю групу складають сучасні історичні, релігієзнавчі та теологічні дослідження інституту патріархату.

Виклад основного матеріалу. Питання автономії української церкви постійно піднімалося протягом століть. Прикладом були прагнення автономії з боку Ярослава Мудрого, Петра Могили, Йосифа Веляміна-Рутського, які докладали зусиль для єдності церкви та консолідації нації. Боротьба за єдність української нації та утворення самостійної незалежної української церкви ми бачимо в діяльності діячів Української Держави в 1917–1923 рр.

Питання патріархату активно почало обговорюватися ще сто років тому, коли митрополит Андрей Шептицький прагнув розширити вплив католиків східного обряду на територію Росії. Напередодні Першої світової війни появились окремі публікації про те, що майбутній греко-католицький митрополит для Росії зможе отримати від Папи титул патріарха¹. У листі до ерцгерцога Вільгельма Габсбурга в 1918 році А. Шептицький говорить про можливість обрання його патріархом УАПЦ. При цьому зазначає, що це приведе до єдності усього українського православ'я з Римом². Авторитет греко-католицького митрополита був настільки великим, що в кінці тридцятих років ХХ ст. йому знову пророкували титул патріарха. Президент Карпатської України о. доктор Августин Волошин у 1941 році у листі до митрополита Андрея Шептицького з пропозиціями про створення Українського Патріархату писав: “Українсько-католицький патріархат міг би заспокоїти всі серйозні домагання автокефалістів, а свята єдність з католицькою церквою додала б нашому народові таку моральну силу і підпору, яка принесла б нам найкращі погляди культурного розвитку і забезпечила б нашу самостійність”³.

Досліджуючи екуменічну діяльність митрополита Андрея Шептицького в Росії в 1914–1917 роках о. Іван Музична зазначав, що в разі успішної екуменічної праці митрополита перед Ватиканом ставилося питання проголошення патріархату для греко-католиків⁴.

Ідея патріархату Української греко-католицької церкви уперше публічно прозвучала на Другому Ватиканському Соборі у виступі митрополита УГКЦ Йосифа Сліпого 11 жовтня 1963 року. У своєму виступі він заявив: “...я в імені всієї нашої Церкви гаряче прошу, щоб цей Священний Собор зволив піднести наш головний Києво-Галицький Митрополичий Престол до патріархальної гідності Це причиниться у великій мірі до зміцнення Католицької Церкви на Сході, не тільки серед католиків, але також серед православних. Такою прихильністю Собор з'єднає собі велику пошану й дуже щирю вдячність у східних вірних і причиниться до великого поступу в закріпленні католицької віри на Сході”⁵.

Як реакція на виступ активно почали з'являтися нові публікації з приводу патріархату УГКЦ. Для Ватикану вимога з боку Й. Сліпого ідея патріархату УГКЦ стала несподіванкою. Причин відмови у наданні патріархату було декілька. Серед них репресії та повна заборона УГКЦ в радянській Україні, широка географія греко-католицьких парафій в компактних місцях проживання українців у світі, прагнення до співпраці Святейшого Престолу з Російською православною церквою. Хоча в ХХІ столітті таких не існує, а Ватикан і далі зволікає. Причинами, на нашу думку, є консерватизм ватиканських чиновників та сильне проросійське лоббі серед окремих впливових кардиналів та церковних чиновників. В той-же час цікавим є документ, прийнятий на Другому Ватиканському Соборі. Та у 7-му пункті “Декрету про Східні Католицькі Церкви” говориться “Під іменем Патріарха треба розуміти єпископа, що має юрисдикцію над усіма єпископами, включно з митрополитом, над духовенством і вірними своєї власної

¹ Федоров Л. Життя та діяльність. Рим, 1966; Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Церква і церковна єдність. *Документи і матеріали. 1899–1994*. Т. 1. Львів : Свічадо. 1995. С. 45–46.

² Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність Церква і церковна єдність. *Документи і матеріали. 1899–1994*. Т. 1. Львів : Свічадо, 1995. С. 137.

³ Там само. С. 446

⁴ о. Іван Музичка. Екуменічна діяльність Митрополита Андрея Шептицького в Росії в 1914–1917 роках. *Богословія*. Рим, 1983. Т. 47. С. 11

⁵ Перша промова Митрополита Йосифа на II Ватиканському Соборі / пер. з лат. Журнал “Патріархат”. 1983. № 12 (156). URL: <http://www.patriyarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/persha-promova-mytropolitya-josyfa-na-ii-vatykanskomu-sobori>.

території або обряду, згідно з приписами права та вимогами примату Римського Архієрея. Де є назначений ієрарх якогось обряду поза границями патріархальної території, він залишається приналежним до патріархату цього обряду, згідно з приписами права”⁶. Такий титул Ватикан не визнав, зазначаючи, що це не на часі. 23 грудня 1963 року митрополит галицький отримав офіційний статус Верховного архієпископа, а у 25 січня 1965 року папа Павло VI іменував його кардиналом. Як Верховному архієпископу йому належав титул “Блаженніший”. З весни 1975 року Й. Сліпий користувався титулом Патріарха, та Рим його таким не визнав. Українська Греко-католицька церква з середини 70-х років використовує цей титул для найменування своїх верховних митрополитів⁷.

Питання патріархату знайшло широкий відгук серед українців діаспори. З метою підтримки Патріархату УГКЦ та вимоги до Ватикану затвердити цей вибір українці в діаспорі створили у США, Канаді, Австралії та Європі журнали та різноманітні часописи у яких висвітлювали питання УГКЦ та проголошення патріархату. Одночасно створюються релігійні та громадські об’єднання для підтримки цієї ідеї. Згодом окремі товариства утворили Українське патріархальне світове об’єднання, яке з 1963 року почало видавати у США журнал “Патріархат”, як орган Українського Патріархального руху на підтримку діяльності Патріарха Йосифа Сліпого. У видавництві періодично друкувалися статті на підтримку патріархату для УГКЦ. Журнал став провідним церковним виданням українських мирян греко-католиків та протягом 35 років був містком єднання між різними куточками світу, де проживають вірні УГКЦ⁸.

У 60–80-ті роки ХХ століття українці діаспори видали десятки статей та брошур на підтримку патріархату для УГКЦ. Відомий український діаспорний історик Василь Ленцик у фундаментальній монографії “Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий” концентрує увагу на значення патріархату українців та роль митрополитів А. Шептицького та Й. Сліпого у розбудові УГКЦ⁹.

Відомий дослідник християнських конфесій Вільгельм де Фріс у колективній монографії “Рим і Патріархати Сходу” в 1963 р. зробив історичний екскурс в історію церковних уній та патріархатів та обґрунтував значення цього титулу для самоутвердження конкретних церков. Він зазначав, що серед чотирьох східних православних патріархатів, які колись складали пентархію згідно диптиху були Вселенський Патріарх у Константинополі, Александрійський, Антіохійський та Єрусалимський. Згодом виникли нові патріархати – Московський, Сербський, Румунський, Болгарський та Грузинський. В східних католицьких церквах титул патріарха мають глави Маронітської, Сирійської, Халдейської, Коптської та Вірменської церков, хоча вони за кількістю парафій та віруючих мають відповідати статусу єпархії¹⁰.

Велика кількість публікацій висвітлювали діяльність митрополита Й.Сліпого, його внесок у розбудову церковних інституцій в діаспорі. За цей період опубліковано десятки різноманітних книг та статей про духовну діяльність Й.Сліпого, як патріарха УГКЦ¹¹. У 1971 р. “Товариство за Патріарший устрій Української католицької церкви” видало монографію Мілени Рудницької “Невидимі стигмати” у якій описана жертвна праця митрополита Й. Сліпого в розбудові Української греко-католицької церкви у діаспорі та підтримка його прагнень створити Патріархат з боку українців. У книзі зібрано велику кількість документів з найбільш драматич-

⁶ Документи Другого Ватиканського Собору (1962–1965). Конституції, декрети, декларації. Коментарі / пер. з лат.; Український католицький університет. Львів : Свічадо, 2014. С. 117–128.

⁷ Див: Вікіпедія. Й. Сліпий. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

⁸ Журнал “Патріархат” – греко-католицьке аналітичне видання. Орган Українського Патріархального товариства у США / The Ukrainian Patriarchal Society in the USA. URL: <http://www.patriarkhat.org.ua>.

⁹ Ленцик В. Визначні постаті Української Церкви : Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий. Львів : Свічадо, 2001. 608 с.

¹⁰ Рим і Патріархати Сходу / Вільгельм де Фріс у співпраці з Октавіян Бирля, Джозеф Гілл, Міхал Лацко; пер. з нім. О.Концевича, С.Матіяш; наук ред. Скакун. 2 вид. Львів : Вид УКУ, 2019. 451 с.

¹¹ Патріарх Української Католицької Помісної Церкви і Кардинал Йосиф у Клівленді, Огайо, 15–17 травня 1973. Клівленд, 1973. 93 с.

них періодів в історії Української Церкви¹². В цьому ж контексті видавництво братства святого Андрея Первозванного у Чикаго видало брошуру Василя Кочмаря про діяльність Й.Сліпого в розбудові церкви у діаспорі та проголошення патріархату¹³.

Президія Українського Патріархального Світового Об'єднання зробила передрук статті Б. Цимбалістого "Рух за Патріархат", яка була спочатку надрукована в журналі "Сучасність" у березні 1978 р. Відомий український діаспорний психолог та соціолог Богдан Цимбалістий, аналізуючи новітні патріархальні змагання за останніх 15 років, підкреслює теперішнє становище наших владик відносно структурального завершення нашої Церкви патріархатом та їхню відповідальність перед народом та історією. Роздумуючи над ідеєю патріархату в УГКЦ вважає, що потрібно боротися не за тільки титул патріарха для блаженного Йосифа Сліпого, а за помістність та центральне керівництво в Українській католицькій церкві¹⁴. Причиною таких пропозицій було те, що частина єпархій УГКЦ в діаспорі напряду підпорядковувалися Ватикану а не Верховному архієпископу Львівському, предстоятелю Української греко-католицької церкви Й.Сліпому. Публікації на підтримку патріархату української Церкви часто друкувалися в різних виданнях США, Канаді та Австралії^{15, 16, 17}.

Після відновлення Української греко-католицької церкви в незалежній Україні появилось багато наукових публікацій про багатогранну діяльність визначних митрополитів УГКЦ Андрея Шептицького та Йосифа Сліпого. Значна частина з них висвітлює питання розвитку церковних інституцій та прагнення патріархату.

Публікації з вимогою визнання патріархату УГКЦ до Римської курії продовжують появлятися після відновлення УГКЦ в 1989 році та перенесення осідку верховного митрополита у Київ. Поряд з діаспорними публікаціями, появилось багато праць сучасних українських релігієзнавців та істориків.

Відділення релігієзнавства України Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України уже в перші десятиліття незалежності України опублікувало ряд фундаментальних монографій та статей з історії Греко-католицької церкви як в Україні, так і в діаспорі. Серед них Історія релігії в Україні: в 10 томах за редакцією. А.М. Колодного та П.Л. Яроцького. У четвертому томі "Католицизм" подається історія становлення та діяльності греко-католицизму в Україні від заснування до наших днів. На оминули автори діяльності митрополитів А. Шептицького та Й. Сліпого в питання розвитку УГКЦ та проголошення патріархату¹⁸. У другому розділі дев'ятого тому цього ж видання висвітлюється історія становлення та розвитку греко-католицизму в українській діаспорі¹⁹. Продовженням циклу наукових досліджень професорів А.М. Колодного та П.Л. Яроцького є навчальний посібник з історії релігій в Україні, де теж є конкретні матеріали про будівництво інституту патріархії у греко-католицькій церкві починаючи з 70-х років ХХ століття²⁰.

¹² Рудницька Мілена. Невидимі стигмати. Рим ; Мюнхен; Філадельфія : Вид. комісія Тов. за патріарх. уст. УКЦ, 1971. XIV. 552 с.

¹³ Качмар В. Патріарх Йосиф – обновник Української Католицької Церкви. Чикаго : Вид. Братства св. Андрея Первозванного. 1976. 32 с

¹⁴ Цимбалістий Б. Рух за Патріархат і українська суспільність. (УПСО). [Б. м., Б. р.]. 16 с. URL: <https://eg.ucu.edu.ua/discover>.

¹⁵ В Аргентині вимагають співпраці єп. А. Сапеляка з Патріархом Йосифом і Товариством за Патріархат Української Католицької Церкви в Аргентині. *Патріархат*. 1975. 12 (54). URL: <http://www.patriarkhat.org.ua/nomery-zhurnalu/12-54-1975>.

¹⁶ Андрій Сороковський. Нарис історії Українського патріархального руху. *Патріархат*. URL: <http://www.patriarkhat.org.ua/andrij-sorokovskij-narys-istoriji-ukrajinskoho-patriarhalnoho-ruhu>.

¹⁷ Balaniuk, Petro B.T. "The Ukrainian Catholic Lay Movement 1945–1975: An Interpretation", in Labunka and Rudnytsky, eds. *The Ukrainian Catholic Church 1945–1975: A Symposium*, 90–106.

¹⁸ Історія релігії в Україні : в 10 т. / ред. А. Колодний, П. Яроцький. Київ : Світ знань, 2001. Т. 4 : Католицизм. 598 с.

¹⁹ Історія релігії в Україні : в 10 т. / ред. А. Колодний, П. Яроцький. Т. 9 / за ред. проф. А. Колодного. Київ : Український видавничий консорціум та УАР, 2012. 906 с.

²⁰ Історія релігії в Україні : навчальний посібник / за ред. А. М.Колодного, П. Л. Яроцького. Київ : Т-во "Знання", КОО, 1999. 735 с

Великий масив наукових досліджень з історії УГКЦ не оминув і питання патріархату. Важливим історіографічним виданням став збірник документів та матеріалів під назвою “Церква і церковна єдність. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність” на основі великої кількості архівних матеріалів з аналітичними коментарями, де розглядається діяльність митрополита А.Шептицького в питаннях єкуменізму, який мав у кінцевому підсумку привести до проголошення патріархату²¹. Важливим історіографічним доповненням є видання двох томів “Патріарх Йосиф Сліпий у документах радянських органів державної безпеки” за редакцією В. Сергійчука²².

Відомий українсько-американський історик Ярослав Пелікан у в обширній монографії описуючи портрет кардинала Йосифа Сліпого змальовує виняткове значення УГКЦ між “Сходом і Заходом” та боротьбу, що її митрополит вів упродовж свого життя за збереження цієї неповторної тотожності. У своєму дослідженні автор змальовував історичний розвиток християнської доктрини на Сході та Заході; його власні корені пов’язані зі слов’янським християнством. “Змагаючись за патріархат Блаженніший Йосиф був переконаний у тому, що він твердо стояв на підвалинах української історії...”²³.

Дослідник історії УГКЦ, професор і ректор Українського католицького університету в Римі Іван Хома, який у квітня 1977 року прийняв таємно єпископську хіротонію з рук кардинала Йосифа Сліпого у своїх наукових дослідженнях зазначав, що після 23 грудня 1963 р, коли папа Павло VI надав архієпископові, митрополитові Києво-Галицькому, права Верховного архієпископа, Блаженний Й.Сліпий мав права майже такі самі, як в Патріарха. Що 5 лютого 1980 р. папа Іван Павло II повідомив кардинала Й. Сліпого, що він як Верховний Архієпископ може скликати Синоди для вирішення поточних справ чи номінувати єпископів, щоб дати постійну канонічну ієрархію Українській католицькій церкві²⁴. У своїх наступних працях владика І. Хома описує про те, що навіть деякі греко-католицьких єпископи у діаспорі під впливом проросійськи налаштованих кардиналів та особисті інтереси не підтримували ідеї патріархату, що не сприяло єдності для для Української церкви²⁵.

Львівський історик Олександра Киричук у дослідженні про Й Сліпого як ректора-митрополита-в’язня-кардинала і патріарха у розділі “За українську помісну церкву та український патріархат зазначає, що папа Павло VI публічно не заперечував ідеї Українського патріархату, маючи намір використовувати її як засіб тиску в переговорах з Москвою. В той же час Й. Сліпий називав таку позицію Ватикану короткозорою. З огляду на те, що II Ватиканський собор не встановив чітких ознак відповідності Церкви патріаршій гідності, Й.Сліпий сам “на підставі наукових студій визначив сім критеріїв патріаршої Церкви. Це власний обряд, власна мова, специфічне богослов’я для кожного народу, Літургія, літургійне святкування цілого року, власна духовність та власне церковне право”²⁶.

У наукових публікаціях з дослідженнях патріархату для УГКЦ та роль у його проголошенні кардинала Й. Сліпого М. Олійник розкриває його багатогранну діяльність в розбудові Церкви та піднесення національної самосвідомості українців, які проживають в діаспорі. Розкриваючи питання патріархату, автор констатує, що його досягнення мали б велике значення

²¹ Див: Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Церква і церковна єдність. Т. 1. *Документи і матеріали. 1899–1944*. Львів : Свічадо, 1995. 524 с.

²² Патріарх Йосиф Сліпий у документах радянських органів державної безпеки. 1939–1987: у 2 т. Т. 2. Київ : ПП Сергійчук М.І., 2012. 480 с.

²³ Див: Пелікан Я. Ісповідник між Сходом і Заходом : Портрет українського кардинала Йосифа Сліпого / Я. Пелікан ; пер. з англ. І. Іванкович. Львів : АРТОС, 2015. С.197.

²⁴ Хома І. Йосиф Сліпий. Отець та ісповідник Української мученицької Церкви. Рим : Вид. оо. Салезіян – Товариство Св. Софії, 1992. С. 164–165.

²⁵ Див.: Хома Іван (владика). Патріарх Йосиф : у 25-ті роковини смерті Патріарха Йосифа Сліпого (1984–2009). 2-ге вид., переробл. та допов. Львів : Дон Боско, 2009. 172 с.

²⁶ Див.: Киричук О. Йосиф Сліпий: ректор – митрополит-в’язень-кардинал і патріарх. Львів : Логос, 2017. С. 136–139.

для консолідації українців та визнання Української церкви^{27, 28}. Петро Глібчук у книзі про патріарха Й.Сліпого зазначав що він мав незвичайне відчуття свого часу і здатність заглянути в майбутнє. Збираючи по різних частинах земної кулі українців до однієї спільноти, він мудро продумав це об'єднання²⁹. Вивчаючи питання патріархату Мирон Бендик акцентує увагу на питаннях помісності Української Греко-католицької церкви та її бачення Й. Сліпим³⁰.

Питання розбудови УГКЦ в Україні та за її межами після проголошення незалежності України, цікавило і цікавить українців не тільки в Україні, а і в далекій діаспорі. Прикладом цього є спільне видання праці І. Шевціва у Львові та Сідней де автор розмірковує над назвою Української церкви та значення помісності та патріархату³¹. Активну участь у наукових дослідженнях діяльності Й. Сліпого та ідеї патріархату беруть сучасні священники УГКЦ. Серед них М. Михайлишин³² та П. Глібчук, який підкреслює, що “Блаженніший мав якесь незвичайне відчуття свого часу і здатність заглянути в майбутнє. Збираючи по різних частинах земної кулі українців до однієї спільноти...”³³. Перший ректор відновленої Львівської Богословської Академії, доктор Михайло Димид у статті про шляхи завершення інституційного розвитку УГКЦ резонно зазначає, що Українська церква має усі атрибути патріархату та свій власний візантійський обряд. Крім того українці греко-католики проживають у різних куточках світу, де мають свої парафії та об'єднані в єпархії, які визнають своїм верховним архієпископом верховного українського митрополита³⁴.

З розбудовою Української Греко-католицької церкви та перенесення осідку Глави УГКЦ, Верховного архієпископа Києво-Галицького до Патріарший собор Воскресіння Христового у Києві та створення парафій по всій Україні резонно виникає питання проголошення патріархату. Така ситуація сприяє науковим дослідженням цієї теми. Вивченню матеріалів до історії українського патріархального руху сприяє робота А Сороковського³⁵.

Історичні основи автономії та патріархату української церкви досліджувала О. Борисова³⁶, основи ідентичності Української греко-католицької церкви у богословській думці Йосифа Сліпого вивчав А. Михайленко³⁷, цікавими є дослідження дискусії навколо ідеї патріархату УГКЦ в середовищі української діаспори 1970-х рр. (За матеріалами архіву М. Демковича-Добрянського А Кравця³⁸.

²⁷ Олійник М. Йосиф Сліпий і питання українського патріархату у ХХ ст. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2005. 152 с.

²⁸ Олійник М. Й. Сліпий та ідея Києво-Галицького Патріархату. *Йосиф Сліпий і питання українського патріархату у ХХ ст.* Івано-Франківськ, 2005. С. 41–58.

²⁹ Глібчук П. Патріарх Йосиф Сліпий. Через терня випробувань до зірок небесної слави. Тернопіль, 2002. С. 108.

³⁰ Бендик Мирон Петро (о.). Помісність Української Греко-Католицької Церкви та її бачення патріархом Йосифом Сліпим. Львів : Свічадо, 1996. 55 с.

³¹ Шевців І. Статті, доповіді, промови і т.п. *Українська Католицька церква в Австралії. (Причинок до Ювілею 400-ліття Берестейської Унії).* Збірник. Львів : Свічадо ; Сідней : [б. в.], 1996. 250 с.

³² Михайлишин М. М. (о.). Блаженніший Йосиф Сліпий та ідея патріархату УГКЦ. Львів : Свічадо. 2007. 190 с.

³³ Глібчук П. Патріарх Йосиф Сліпий. Через терня випробувань до зірок небесної слави. Тернопіль, 2002. С. 108.

³⁴ Димид М. Шлях до завершення структури Української греко-католицької церкви. *Патріархат.* 1992. Листопад. URL: <https://www.academia.edu>.

³⁵ Сороковський А. Матеріали до історії українського патріархального руху (1963–2001). Львів : Свічадо, 2009. 363 с.

³⁶ Борисова О. В. Історичні підвалини Київського патріархату. Луганськ : Альма-матер, 2001. 116 с.

³⁷ Михайленко А. Ю. Історичні основи ідентичності Української греко-католицької церкви у богословській думці Йосифа Сліпого (1892–1984). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Історія.* Ужгород, 2010. Вип. 25. С. 295–300.

³⁸ Кравець Д. Дискусія навколо ідеї патріархату УГКЦ в середовищі української діаспори 1970-х рр. (За матеріалами архіву М. Демковича-Добрянського). *Наукові записки УКУ.* Львів, 2019. Число XIII. Серія : Історія. Вип. 3. С. 182–192.

Питання патріархату і далі залишається в повісті дня керівництва УГКЦ. З часу проголошення незалежності України питання патріархату періодично піднімається керівництвом УГКЦ перед Ватиканом. Проголошення патріархату для УГКЦ гальмується окремими впливовими чиновниками у Ватикані, які і далі звертають свої погляди на Росію з метою здійснення надуманого екуменізму, нехтуючи тим фактом, що РПЦ благословляє вбивство мирних жителів України. Про цю ситуацію говорив ще патріарх Й. Сліпий і на жаль вона триває і до цього часу. З часу проголошення України Предстоятелі УГКЦ систематично ініціювали зустрічі з папою Римським про патріархат. Важливим свідченням готовності УГКЦ до офіційного визнання з боку Ватикану є пастирське послання Патріарха Любомира Гузара “Про утвердження Патріаршого устрою УГКЦ” від 6 вересня 2004 року³⁹. Так у липні 2019 року у Ватикані з ініціативи папи Римського Франциска відбулася зустріч із главою, митрополитами, єпископами Української греко-католицької церкви. Також у розмові брали участь і кардинали, які займаються питаннями України. З офіційних джерел відомо, що папа висловив свою близькість із УГКЦ. В той-же час він не погодився на надання УГКЦ статусу патріархату⁴⁰.

Тематика досліджень історії та перспектив патріархату продовжує далі бути актуальною для науковців. Наукові установи, університети та громадські організації регулярно проводять наукові конференції, присвячені річницям важливих подій в історії УГКЦ, митрополитів А. Шептицького та Й. Сліпого⁴¹. На конференції з повідомленнями про історіографію церковно-релігійної спадщини патріарха Й. Сліпого, римський період його діяльності, виступ митрополита на Другому Ватиканському соборі та ідеї патріархату УГКЦ виступили науковці О. Гомотюк, С. Турків, І. Пилипів, Ю. Щербяк та ін.⁴². Подібна конференція відбулася в Українському католицькому університеті, де з доповіддю “Греко-католики Росії: історія і сучасність” виступив о. Крістофер Зугера. Як зазначив доповідач, ця тема є цікавою не лише тому, що історія цієї церкви перегукується з нашою, але й тому, що УГКЦ, перебуваючи в значно кращих умовах перед другою світовою війною, духовно підтримувала греко-католиків Росії⁴³.

Важливим кроком у збереженні наукової спадщини патріарха Й. Сліпого є видання вісімнадцяти томів його творів “Opera Omnia”, його “Споминів”. Щоб зробити цю спадщину доступною римське товариство “Свята Софія” за підтримки меценатів із США ініціювало електронне видання на дисках⁴⁴. В двотомній монографії під ред. М. Вегеша висвітлюється історія УГКЦ другої половини ХХ століття та наводяться документи про прагнення церкви до патріархату⁴⁵.

Питання патріархату УГКЦ та його сприйняття в США та Канаді присвятили дисертаційні дослідження А. Бабинський⁴⁶ та Н. Волік⁴⁷. А. Бабинський зазначає, що й рух за патріархат ішов разом з питанням єдності української нації. Це дослідження цікаве тим, що в

³⁹ Пастирське послання Патріарха Любомира Гузара “Про утвердження Патріаршого устрою УГКЦ” від 6 вересня 2004 року. URL: <https://docs.ugcc.ua/1158>.

⁴⁰ “Ця зустріч – великий крок уперед!” – інтерв’ю Глави УГКЦ про зустріч проводу УГКЦ з Папою Франциском 10 липня 2019. URL: Інформаційний ресурс Української греко-католицької церкви.

⁴¹ Україна і світ у концептуальних засадах Патріарха Й. Сліпого: зб. Матеріалів науково-практичної конференції. Тернопіль, 11–12 листопада 2022 р. / під заг. ред.: О. Г. Гомотюк. Тернопіль : ЗУНУ, 2022. 191 с.

⁴² Там само.

⁴³ Крістофер Зугер Греко-католики Росії: історія і сучасність. URL: <https://ucu.edu.ua/news/hreko-katolyky-rosiji-istoriya-i-suchasnist>.

⁴⁴ Див.: URL: <https://violity.com/en/106306045-tvori-patriyarha-i-kardinala-josifa-slipogo?user-region>.

⁴⁵ Нариси історії Української Греко-Католицької Церкви : у 2 т. Т. 1 / за заг. ред. М. Вегеша. Ужгород, 2022. 392 с.

⁴⁶ Бабинський А. Б. Патріархальний рух в середовищі українських греко-католиків у діаспорі (1964–1989 рр.) : дис. ... д-ра філософії за спеціальністю: 041 “Богослов’я” / Український католицький університет. Львів, 2020.

⁴⁷ Волік Н. В. Становлення і розвиток Української Католицької Церкви у Канаді (кінець ХІХ – друга половина ХХ ст.) : дис канд. істор. наук : за спеціальністю 09.00.11 – релігієзнавство / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Національний університет “Острозька академія”, Тернопіль : Острог, 2020. URL: https://www.oa.edu.ua/doc/dis/volik_dis.pdf.

часі російсько-української війни, яка почалася 24 серпня 2022 року кілька мільйонів українців опинилися за межами України і їм дуже потрібна духовна підтримка з боку українських церков. З приводу патріархального руху А. Бабинський зазначає, що: "... патріархальний рух був твором першого покоління третьої хвилі української еміграції, а також продуктом політичного, соціального, культурного і релігійного клімату української діаспори у Західному світі в другій половині ХХ століття"⁴⁸

Аналізуючи ставлення ієрархії УГКЦ до питання проголошення патріархату О. Волинець зазначає, що "ідеї українського патріархату вимагає зміни моделі відносин, що передбачає не лише зобов'язання з боку східних католиків відкрити власну теологічну і духовну спадщину, але й зобов'язання з боку Римського престолу змінити стосунки між ним і Східними Католицькими Церквами так, щоб вони могли стати справді сприятливими екуменічними моделями для православних"⁴⁹.

Висновки. Підводячи підсумок, варто зазначити, що історіографія патріархального руху досить обширна. Постійно появляються нові публікації. Їх кількість буде збільшуватися з конкретним процесом його офіційного узаконення з боку Римської курії. На жаль Ватикан не спішить позитивно вирішити це питання. Такі кроки засвідчили б добру волю до партнерського діалогу із Східними Церквами з боку Латинської Церкви, і сприяло б створенню атмосфери взаємної довіри. Діалог між УГКЦ та Ватиканом при активній підтримці українського уряду та українців усього світу наблизить цей процес, щоб патріархат УГКЦ став не тільки реальністю, а і був юридично закріплений.

THE IDEA OF THE UKRAINIAN GREEK-CATHOLIC PATRIARCHY CHURCHES IN HISTORIOGRAPHY

Ihor PYLYPIV

Vasyl' Stefanyk Precarpathian National University,
Department of History of Ukraine and methods of teaching history,
Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: ipylypiv@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7569-069X

Summary

The issue of patriarchy within the Ukrainian Greek-Catholic Church holds immense theological, political, and nation-unifying significance. This work aims to characterize notable publications on the history of the patriarchal movement within the UGCC. An analysis of historiographical studies on the concept of patriarchy in the 20th century has been conducted, with a focus on the activities of Greek-Catholic Metropolitans Andrey Sheptytsky and Yosif Slipy in advancing and proclaiming the patriarchate.

The speech by Metropolitan J. Slipy at the Second Vatican Council, advocating for the patriarchate to be granted to the Ukrainian Church, has been explored. Furthermore, an examination of numerous publications supporting the patriarchy among Ukrainians in the diaspora highlights the role of the "Patriarchat" magazine, which systematically published articles about Metropolitan Y. Slipy's efforts in establishing church life among Ukrainians abroad and actively promoting the patriarchate. The struggle for the patriarchate is noted to have contributed to the consolidation and unification of Ukrainians in the USA, Canada, Europe, and Australia.

The study also analyzes contemporary scientific research that addresses the issue of granting patriarchal status to the UGCC. It acknowledges that amidst the ongoing Russian-Ukrainian conflict, where Ukrainian society has distanced itself from the Russian language, culture, and church, there is a need for societal and governmental support in urging the Vatican to recognize the legal status of the patriarchate for the UGCC, which de facto already exists. Such recognition would foster new avenues for scientific investigation.

⁴⁸ Бабинський А. Б. Патріархальний рух в середовищі українських греко-католиків у діаспорі (1964–1989 рр.)... С. 5.

⁴⁹ Ідея патріархату Української греко-католицької церкви: історія та сучасність. *Українська національна ідея: реалії та перспективи її розвитку*. 2008. Вип. 20. С 49. URL: https://vlp.com.ua/files/10_76.pdf.

Keywords: *Ukrainian Greek-Catholic Church (hereinafter: UGCC), Patriarchate of UGCC; Ukrainian diaspora; historiography of the patriarchal movement, Y. Slipiy, A. Sheptytskyi, II Vatican Council; patriarchal movement.*

REFERENCES

- Babynskyi A. B. Patriarkhalnyi rukh v seredovyskhi ukrainskykh hreko-katolykiv u diaspori (1964–1989 rr.) [Patriarchal movement among Ukrainian Greeks of Catholics in the diaspora (1964–1989)]. Kvalifikatsiina naukova pratsia na pravakh rukopysu. Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia doktora filosofii za spetsialnistiu 041 “Bohoslovia”. UKU, Lviv, 2020. 307 p. (in Ukrainian).
- Balaniuk Petro B. T. “The Ukrainian Catholic Lay Movement 1945–1975: An Interpretation”, in Labunka and Rudnytsky, eds. *The Ukrainian Catholic Church 1945–1975: A Symposium*, p. 90–106 (in English).
- Borysova O. V., Klymov A. O. (2001). *Istorychni pidvalyny Kyivskoho patriarkhatu* [Historical Foundations of the Kyiv Patriarchate] / Luhanskyi derzh. pedahohichnyi un-t im. Tarasa Shevchenka. Luhansk : Alma-mater. 116 p. (in Ukrainian).
- Bendyk, Myron Petro (o.). (1996.). *Pomisnist Ukrainskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy ta yii bachennia patriarkhom Yosyfom Slipym* [The location of the Ukrainian Greek-Catholic Church and its vision by Patriarch Yosif Slipiy]. Lviv : Svichado, 55 p. (in Ukrainian).
- V Arhentyni vymahaiut spivpratsi yep. A. Sapeliaka z Patriiarkhom Yosyfom i Tovarystvom za Patriiarkhat Ukrainskoi Katolytskoi Tserkvy v Arhentyni [In Argentina, they demand the cooperation of the EP. A. Sapelyak with Patriarch Yosif and the Society for the Patriarchate of the Ukrainian Catholic Church in Argentina]. *Patriiarkhat*. 12 (54) 1975. Retrieved from: <http://www.patriyarkhat.org.ua/nomery-zhurnalu/12-54-1975>. 1975 (in Ukrainian).
- Volik N. V. (2020). *Stanovlennia i rozvytok Ukrainskoi Katolytskoi Tserkvy u Kanadi (kinets XIX – druha polovyna XX st.)* [Formation and development of the Ukrainian Catholic Church in Canada (end of the 19th – second half of the 20th century)]. *Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata istorychnykh nauk za spetsialnistiu 09.00.11 – relihiieznavstvo – Ternopilskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Hnatiuka, Natsionalnyi universytet “Ostrozka akademiia”, Ternopil, Ostroh*. Retrieved from: https://www.oa.edu.ua/doc/dis/volik_dis.pdf (in Ukrainian).
- Hlibchuk P. (2002.) *Patriarkh Yosyf Slipiy. Cherez ternia vyprobuvan do zirok nebesnoi slavy*. Hlibchuk P. [Patriarch Joseph the Blind. Through the thorn of trials to the stars of heavenly glory]. Ternopil. 140 p. (in Ukrainian).
- Dymyd M. *Shliakh do zavershennia struktury Ukrainskoi hreko-katolytskoi tserkvy/* [The way to the completion of the structure of the Ukrainian Greek Catholic Church]. “Patriiarkhat”. Lystopad 1992. Retrieved from: <https://www.academia.edu>. (in Ukrainian).
- Dokumenty Druhoho Vatykanskooho Soboru (1962–1965)*. (2014). *Konstytutsii, dekreti, deklaratsii. Komentari / perekł. z lat.* [Documents of the Second Vatican Council (1962–1965). Constitutions, decrees, declarations. Comments / translation from lat]. UKU Lviv: Svichado, p. 117–128 (in Ukrainian).
- Zhurnal “Patriiarkhat” – hreko-katolytske analitychne vydannia. Orhan Ukrainskoho Patriiarkhalnoho tovarystva u SShA / The Ukrainian Patriarchal Society in the USA* (in Ukrainian). Retrieved from: <http://www.patriyarkhat.org.ua>; *Istoriia religii v Ukraini : v 10 t.* (2001) [History of religion in Ukraine: in 10 volumes Volume 4: Catholicism] / red. A. Kolodnyi, P. Yarotskyi. Kyiv : Svit znan., 598 p. (in Ukrainian).
- Istoriia religii v Ukraini: u 10 t. T. 9* (2012). [History of religion in Ukraine: in 10 t. T. 9. Religion and the Church in the history of the Ukrainian diaspora]. Za red. prof. A.Kolodnoho. K.: Ukrainskyi vydavnychi konsortsium ta UAR, 2012. 906 p. (in Ukrainian).
- Istoriia religii v Ukraini :Navchalnyi posibnyk* (1999). [History of religion in Ukraine: Study guide]. Za red. A.M.Kolodnoho, P.L. Yarotskoho. K.: T-vo “Znannia”. KOO. 735 p. (in Ukrainian).
- Ideia patriarkhatu Ukrainskoi hreko-katolytskoi tserkvy: istoriia ta suchasnist* [The idea of the patriarchate of the Ukrainian Greek Catholic Church: history and modernity]. *Ukrainska natsionalna ideia: realii ta perspektyvy rozvytku*, vypusk 20, 2008. P. 49. (in Ukrainian). Retrieved from: https://vlp.com.ua/files/10_76.pdf.
- Kachmar V. (1976). *Patriarkh Yosyf - obnovnyk Ukrainskoi Katolytskoi Tserkvy* [Patriarch Yosif is the innovator of the Ukrainian Catholic Church]. Chikago : Vyd. Bratstva Sv. Andreia Pervozvannoho/ (in Ukrainian).
- Kravets D. *Dyskusiiia navkolo idei patriarkhatu UHKTs v seredovyskhi ukrainskoi diaspori 1970-kh rr.* (Za materialamy arkhivu M. Demkovycha-Dobrianskoho) [Discussion around the idea of the patriarchate of the UGCC among the Ukrainian diaspora in the 1970 s (Based on the materials of the archive of M. Demkovich-

Dobryanskyi)]. Naukovi zapysky UKU. Lviv, 2019. Chyslo XIII. Serii: "Istoriia". Vyp. 3. P. 182–192 (in Ukrainian).

Kyrychuk. O. (2001) Yosyp Slipyi: rektor-mytropolyt-viazen-kardynal i patriarch [Joseph the Blind: rector-metropolitan-prisoner-cardinal and patriarch]. Lviv : Lohos, 2017. p. 136–139 (in Ukrainian).

Lentsyk, V. (1995). Vyznachni postati Ukrainskoi Tserkvy : Mytropolyt Andrei Sheptytskyi i Patriiarkh Yosyf Slipyi. Lviv : Svichado, 2001. 608 s.

Mytropolyt Andrei Sheptytskyi: Zhyttia i diialnist. Tserkva i tserkovna yednist. T. 1. *Dokumenty i materialy. 1899–1944* [Metropolitan Andrey Sheptytskyi: Life and activities. Church and church unity. T.1. *Documents and materials. 1899–1944*]. Lviv : Svichado, 1995. 524 p. (in Ukrainian).

Mykhailenko A. Yu. Istorychni osnovy identychnosti Ukrainskoi hreko-katolytskoi tserkvy u bohoslavskii dumtsi Yosyfa Slipoho (1892–1984) [The historical foundations of the identity of the Ukrainian Greek Catholic Church in the theological thought of Joseph the Blind (1892–1984)]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: Istoriia. Uzhhorodskiy natsionalnyi universytet. Uzhhorod*, 2010. Vyp. 25. P. 295–300. (in Ukrainian).

Mykhailishyn, M. M. (2007). Blazhennishyi Yosyf Slipyi ta ideia patriiarkhatu UGCC [Blessed Joseph the Blind and the idea of the patriarchate of the UGCC]. Lviv : Svichado. (in Ukrainian). 190 p. (in Ukrainian).

Muzychka Ivan (1983). Ekumenichna diialnist Mytropolity Andreia Sheptytskoho v Rosii v 1914–1917 rokakh [Ecumenical activist of Metropolitan Andrey Sheptytskoho in Russia in 1914–1917]. *Bohosloviia*. T. 47. Rym 1983. (in Ukrainian).

Narysy istorii Ukrainskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy. (2022) [Essays on the history of the Ukrainian Greek Catholic Church.] V dvokh tomakh. T. 1 / Za zahalnoiu redaktsiieiu Mykoly Vehesha; Uzhhorod, 392 p. (in Ukrainian).

Oliinyk M. (2005). Yosyf Slipyi i pytannia ukrainskoho patriiarkhatu u XX st. [Joseph the Blind and the issue of the Ukrainian patriarchate in the 20th century]. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria. 152 p. (in Ukrainian).

Oliinyk M. Y. Slipyi ta ideia Kyievo-Halytskoho Patriiarkhatu [The blind man and the idea of the Kyiv-Khalitskoho Patriarchate]. *Yosyf Slipyi i pytannia ukrainskoho patriiarkhatu u XX st.* Ivano-Frankivsk, 2005. P. 41–58. (in Ukrainian).

Pastyrskie poslannia Patriarkha Liubomyra Huzara "Pro utverdzhennia Patriarshoho ustroiu UHKTs" vid 6 veresnia 2004 roku [Pastoral message of Patriarch Lubomir Husar "On the approval of the Patriarchal structure of the UGCC" dated September 6, 2004. Access mode: <https://docs.ugcc.ua/1158> (in Ukrainian).

Patriiarkh Yosyf Slipyi u dokumentakh radianskykh orhaniv derzhavnoi bezpeky, 1939-1987: (2012). [Patriarch Joseph the Blind in the documents of the Radian state security agencies, 1939-1987: in 2 volumes, Volume 2 U 2 t. Tom 2. K. PP Serhiichuk M. I. 480 p. (in Ukrainian).

Pelikan Ya. (2015). Ispovidnyk mizh Skhodom i Zakhodom : Portret ukrainskoho kardynala Yosyfa Slipoho [Confessor between East and West: Portrait of Ukrainian Cardinal Joseph the Blind]. per. z anh. I. Ivankovych. Lviv :ARTOS. (in Ukrainian).

Patriiarkh. (1973). Ukrainskoi Katolytskoi Pomisnoi Tserkvy i Kardynal Yosyf u Klivlendi [Patriarch of the Ukrainian Catholic Local Church and Cardinal Yosif u cleveland]. Ohaio, 15–17 travnia 1973. Klivlend. 93 p. (in Ukrainian).

Persha promova Mytropolity Yosyfa na II Vatykanskomu Sobori [Metropolitan Joseph's first speech at the Second Vatican Council]. *Patriiarkhat*. 12 (156) 1983. (pereklad z lat.). Retrieved from: <http://www.patriiarkhat.org.ua/statti-zhurnalu/persha-promova-mytropolity-josyfa-na-ii-vatykanskomu-sobori> (in Ukrainian).

Rym i Patriiarkhaty Skhodu [Rome and the Patriarchates of the East] (2019) / Vilhelm de Fris u spivpratsi z Oktaviiian Byrliia, Dzhozef Hill, Mikhal Latsko; [per. z nim. O.Kontsevycha, S Matiiash; nauk red. Skakun]; UKU, In-t Klymenta Papy, In-t ekumenichnykh. Studii. 2 vyd., Lviv vyd UKU. 2019. 451 p. (in Ukrainian).

Rudnytska, Milena. (1971) Nevydymi styhmaty [Invisible stigmata]. Tovarystvo za patriiarkhalnyi ustrii Ukrainskoi Katolytskoi Tserkvy. Rym; Miunkhen; Filadelfiia: Vyd. komisiia Tov. za patriiarkh. ustrij. UGCC, 552 p. (in Ukrainian).

Slipyi Y. Vikipediia. Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (in Ukrainian).

Sorokovskiy A. (2009). Materialy do istorii ukrainskoho patriiarkhalnoho rukhu (1963–2001) [Materials for the history of the Ukrainian patriarchal movement (1963–2001)]. Lviv: Svichado, 363 p. (in Ukrainian).

Ukraina i svit u kontseptualnykh zasadakh Partiarkha Y.Slipoho: (2022) / zb. Materialiv naukovopraktychnoi konferentsii. [Ukraine and the world in the conceptual foundations of Patriarch I.Slipogi: (2022) / coll. Materials of the scientific and practical conference]. Ternopil, 11–12 lystopada 2022 r. / Pid zah. red.: O. H. Homotiuk. Ternopil: ZUNU, 2022. 191 p. (in Ukrainian).

Fedorov L. Zhyttia ta diialnist. (Rym 1966, Lviv 1995) [Life and activity]. Mytropolyt Andrei Sheptytskyi: Zhyttia i diialnist. Tserkva i tserkovna yednist] *Dokumenty i materialy*. 1899–1994: T. 1. Lviv : Svichado. P. 45–46. (in Ukrainian).

Khoma I. Iosyf Slipyi. Otets ta ispovidnyk Ukrainskoi muchenytskoi Tserkvy [Joseph the Blind. Father and confessor of the Ukrainian Martyrs' Church] / Vyd. OO. Saleziian-Tovarystvo Sv. Sofii. Rym 1992. P. 164–165 (in Ukrainian).

Khoma Ivan.(2009). Patriarkh Yosyf [Tekst] :u 25-ti rokovyny smerti Patriarkha Yosyfa Slipoho (1984–2009) [Patriarch Yosif shtekstsh: on the 25th anniversary of the death of Patriarch Yosif the Blind (1984–2009)] / Vladyka Ivan Khoma. Vyd. 2-he, pererobl. ta dopov. Lviv: Don Bosko, 2009. 172 p. (in Ukrainian).

“Tsia zustrich – velykyi krok upered!” – interviu Hlavy UHKTs pro zustrich provodu UHKTs z Papoiu Frantsyskom 10 lypnia 2019. [“This meeting is a big step forward!” – interview with the Head of the UGC about the meeting of the UGC leadership with Pope Francis on July 10, 2019] *Informatsiinyi resurs UGCC*. Retrieved from: <https://news.ugcc.ua> (in Ukrainian).

Tsymbalistyi B. Rukh za Patriarkhat i ukrainska suspilnist .[The Movement for Patriarchy and Ukrainian community]. [B. m., B. r.]. 16 p. Retrieved from: <https://er.ucu.edu.ua/discover> (in Ukrainian).

Shevtsiv, Ivan.(1996) Statti, dopovidi, promovy i t.p. na temu: Tserkva, Poiednannia Tserkov, Patriarkhat, Ukrainska Katolytska chy Hreko-Katolytska Tserkva? Ukrainska Katolytska tserkva v Avstralii i t.p. [Rukh za Patriarkhat i Statti, dopovidi, promovy i t.p. na temu: Tserkva, Poiednannia Tserkov, Patriarkhat, Ukrainska Katolytska chy Hreko-Katolytska Tserkva? Ukrainska Katolytska tserkva v Australii i t.p. Ukrainian suspilnist]. *Prychynok do Yuvileiu 400-littia Beresteiskoi Unii: zbirnyk* / I. Shevtsiv. Lviv : Svichado ; Sidnei : [b.v.], 1996. 250 p. (in Ukrainian).

Надійшла до редакції 19 червня 2023 р.